

Asia: VN/35688/2024

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lapsiin liittyvien rikosepäilyjen selvittämisessä avustavista sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköistä

Lausunnonantajan lausunto

Lain nimike

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi lapsiin liittyvien rikosepäilyjen selvittämisessä avustavista sosiaali- ja terveydenhuollon yksiköistä VN/35688/2024

Jos esitetyssä laissa tultaisiin säätämään myös vaativia huoltoriitoja koskevista selvittelyistä tuomioistuimen pyynnöstä, tulisi lain nimikkeen kattaa myös nämä riita-asiat.

1 § Soveltamisala

Ikärajan määrittely alle kahdeksaantoista ikävuoteen on selkeämpi kuin nykyisessä laissa.

2 § Yksikön tehtävät

Ensivaiheen psykososiaalisessa tuessa ensivaihe ei käsitteenä ole aivan selkeä, koska on tavallista, että poliisitutkimukset käynnistyvät ja virka-apupyynnöt tulevat OiPsy-yksiköihin vaihtelevan pituisilla viiveillä suhteessa epäiltyyn tapahtumaan ja akuuteissa tilanteissa tehtävät tutkimukset ovat harvinaisempia. Tarkoitettaneenko ensivaiheella OiPsy-yksikössä tehtävien tutkimusten alkuvaihetta?

Näyttää siltä, että esitetystä laista on poistettu nykyiseen lakiin verraten OiPsy-yksikköjen tehtävistä haitan arviointi. Kuitenkin lain perustelutekstissä esitetään yksiköiden tehtäväksi myös yksilöllistä sekä fyysisen että psyykkisen haitan arviointia. Yksilöllinen psyykkisen haitan arviointi edellyttää lastenpsykiatriasta diagnostiikkaa, eikä lääkäriresurssin lisääminen kuitenkaan sisälly perustelutekstissä yksiköiden resurssitarpeen arviointiin.

Kohdan 5 mukainen selvitys rajoittuisi koskemaan vain lapsen kuulemista. Mietteitä herättää, miten luotettavasti tämä kuuleminen on mahdollista toteuttaa pitkään jatkuneissa riitaisissa tilanteissa. Jos mahdollinen vanhemman taholta lapseen kohdistunut vaikuttaminen on riitaisessa tilanteessa jatkunut pitkään, sen osuutta harvoin voinee sulkea pois pelkästään lasta haastattelemalla. Hypoteesien tarkastelu jäisi väistämättä vajaaksi.

Koulutusta ja neuvontaa on jo toteutettu OiPsy-yksiköissä, ja Barnahus-hanke on osaltaan ollut laajentamassa tätä toimintaa. On hienoa, että tämä tehtävä tehdään näkyväksi myös lainsäädännössä.

3 § Moniammatillinen asiantuntijaryhmä

Moniammatillisen asiantuntijaryhmän sisällyttäminen lainsäädäntöön edistää moniammatillista yhteistyötä ja viranomaistoimien asianmukaista suuntaamista ja on siten omiaan palvelemaan lapsen etua.

Kuitenkin monialaiseen tiedonvaihtoon liittyvät kysymykset ovat monimutkaisia ja riskinä on, että asiakirjoihin ja niiden sisältämien sensitiivisten tietojen käyttöön liittyvät kysymykset jäävät edelleen täsmentymättömiksi.

- Jos yhteenvedodokumentti on esitutkintaviranomaisen asiakirja, mitä tietoja siitä voi kirjata kunkin moniammatilliseen asiantuntijaryhmään osallistuvan viranomaisen omiin rekistereihin?
- Huolehtiiko poliisi tiedottamisen lapsen huoltajille asiakirjan laatimisesta ja sen sisältämistä tiedoista käydyistä keskusteluista, vai minkä tahon vastuulla asiakirjasta informointi on?
- Tuleeko kunkin viranomaisen hävittää vai tallentaa ennen moniammatillista palaveria saamansa yhteenvedoasiakirjan kopio?
- Jos muiden paitsi esitutkintaviranomaisten tulee hävittää asiakirja, voiko siihen sisältyneitä tietoja kuitenkin käyttää ja siihen viitata viranomaispäätöksissä?

4 § Oikeus saada ja antaa tietoja

Perustelut sille, ettei laki mahdollistaisi rikoksesta epäillyn tai todistajana kuultavan lapsen terveydenhuollon tietojen saamista OiPsy-yksikön asiantuntijatehtävän toteuttamista varten ovat toisaalta ymmärrettäviä, mutta toisaalta rajaus voi johtaa siihen, että lasta joudutaan tapaamaan ja tutkimaan erikseen hänen haastateltavuutensa arvioimiseksi sen sijaan, että käsitystä haastateltavuudesta (esimerkiksi mahdollisista kognitiivisen tai kielellisen kehityksen viiveistä) voitaisiin muodostaa jo aiemmin terveydenhuoltoon kertyneen tiedon perusteella. Haastattelun toteutus voi siten viivästyä tai pitkittyä ja kuormittaa lasta enemmän kuin se, että esitietoihin voitaisiin perehtyä ennakoon.

5 § Yksikön henkilöstöä sekä toimitiloja ja toimintavälineitä koskevat vaatimukset

Ei kommentteja.

6 § Työnohjaus

Lastenpsykiatriyhdistys pitää hyvänä, että työnohjausvelvoite on kirjattuna tähän lakiin.

7 § Järjestämisvastuu

Lastenpsykiatriyhdistys katsoo, että toiminnan keskittäminen yliopistosairaaloiden hallinnoitavaksi ja koordinoitavaksi on harvinaisen erityisosaamisen säilyttämisen ja edelleen kehittämisen kannalta tärkeää määritellä myös tässä laissa erikoissairaanhoidon keskittämisesetuksen kanssa yhdenmukaisesti.

8 § Sopimus ja kustannusten korvaaminen

Ei kommentteja.

9 § Korvauksen maksaminen

Ei kommentteja.

10 § Ohjaus, koulutus ja yhteistyö

Alan erityisosaaminen on käytännön työn kautta vuosien mittaan kehittynyt ja kehittyy edelleen juuri OiPsy-yksiköissä, joiden ulkopuolella vastaava viimeisimpään tutkittuun tietoon perustuva ja käytäntöön sovellettava asiantuntijuus on Suomessa harvinaista. Siksi on tärkeää, että ohjauksen, koulutuksen ja yhteistyön osalta tuetaan yksiköiden keskinäistä asiantuntijaverkostoa ja kouluttautumista.

11 § Voimaantulo

Ei kommentteja

Esityksen vaikutusarviot

-

Mahdolliset muut kommentitne esitysluonnoksesta

Perustelutekstin jotkin osiot herättävät kysymyksiä, miten yksikön asiantuntijatehtävä mahdollistuu, jos yksikössä ei voisi enää säilyttää lapsia koskevia henkilö- ja terveystietoja. Mihin tallennettaisiin poliisilta ja muilta viranomaisilta saadut, asiantuntijatehtävää varten toimitetut virka-apupyynnöt ja materiaalit, joita ei voi tallentaa potilaskertomustietoihin? Erillisarkistointimahdollisuutta tarvitaan. Jos yksiköissä ei olisi enää käytössä siellä tuotettuja lausuntoja tai yhteenvetoja, esimerkiksi oikeudessa todistaminen tai mahdollisiin valituksiin tai kanteluihin vastaaminen vaikeutuisi ja eri osapuolten oikeusturva voisi vaarantua. Tavallisesti lausunnonantajalle jää oma kopio hänen laatimastaan lausunnosta. Oikeudenkäynnit eri oikeusasteissa toteutuvat usein huomattavilla viiveillä.

Kaikkiaan Lastenpsykiatriyhdistys pitää hyvänä sitä, että lapsiin liittyvien rikosepäilyjen selvitystä koskeva laki päivitetään ottamaan huomioon palvelujärjestelmien viime vuosien muutokset ja kansainväliset sopimukset lasten ja nuorten lapsiystävällisen ja monialaisen tutkinnan, suojelun, tuen ja hoidon tueksi väkivaltaepäilytilanteissa. Nykyinen seri-laki on jo vuosia mahdollistanut lapsiin kohdistuneiden väkivaltarikosten selvittelyyn liittyvän erityisosaamisen kehittymistä lasten ja nuorten oikeuspsykiatrian ja -psykologian tutkimusyksiköissä. Kansainvälisesti katsoen tämä erityisosaaminen on Suomessa jo korkealla tasolla. Nyt tarkasteltavana oleva lakiesitys laajentaisi OiPsy-yksikköjen tehtäväkenttää sisältämään yksiköihin osittain jo kehitettyjä toimintoja, jotka liittyvät oleellisesti lasten kokeman väkivallan ilmiöihin, mutta osittain osoittaisi yksiköille uusia tehtäviä. Tehtäväkentän laajetessa on uusiin toimintoihin osoitettava riittävät resurssit ja arvioitava erityisasiantuntemuksen tarkoituksenmukainen käyttö toiminnan ruuhkautumisen ja viivästysten välttämiseksi.

Luoma Ilona
Suomen Lastenpsykiatriyhdistys